

чому ж село бідніше і обезлюднює? Відповідь однозначна – немає належної організації виробництва і праці. У зв'язку з цим організаційно-економічні трансформації в аграрному виробництві на сучасному етапі їх проведення повинні здійснюватися в контексті поліпшення не тільки економічних, а й соціальних, насамперед, трудових відносин селян з метою активізації їх трудової діяльності, з тим щоб „розбудити” їх від мрійного очікування вільного продажу землі і купівлі за виручені гроші міських квартир для своїх онуків і правнуків. Власник землі повинен бути її господарем, а господар бідним не буває.

У зв'язку з цим основними напрямками поліпшення зайнятості сільського населення на сучасному етапі розвитку аграрного виробництва має бути вирішення трьох блоків основних проблем:

- розширення сфери прикладання аграрної праці шляхом збереження діючих та створення нових робочих місць в усіх суб'єктах господарської діяльності незалежно від їх форм власності і організаційно-правових форм господарювання; розширення кооперації та поглиблення спеціалізації сільськогосподарського виробництва на інноваційній основі; створення належних умов праці для залучення сільської молоді до аграрного виробництва;

- удосконалення організаційно-правової системи трудових відносин селян шляхом розширення їх прав щодо працевлаштування, організації і оплати праці з внесенням відповідних змін до Кодексу законів про працю України;

- докорінне поліпшення соціальної інфраструктури села шляхом відновлення діючих та створення нових ФАПів, дошкільних дитячих закладів, шкіл, будинків інвалідів; розв'язання житлової проблеми, насамперед для молоді; поліпшення доріг, транспортного і комунального обслуговування сільського населення.

ОСОБЛИВОСТІ АНАЛІЗУ ЛІКВІДНОСТІ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Гарасим П.М., д.е.н., професор, декан обліково-економічного факультету Львівської державної фінансової академії

Показники ліквідності та платоспроможності використовують для загальної оцінки фінансового стану підприємства. Йдеться про потенційну можливість суб'єкта підприємницької діяльності виконувати свої короткострокові зобов'язання.

Оцінка ліквідності підприємства повинна враховувати можливість отримання збитків від реалізації обортових активів по ціні, що є значно нижча від облікованої. Інакше кажучи при аналізі ліквідності обортових активів у часі потрібно приймати до уваги не лише часовий відрізок, необхідний до реалізації, а й ціну.

Під час аналізу платоспроможності досліджують загальну суму грошових коштів, що знаходяться в касі та розрахункових рахунках, яка може бути використана без шкоди підприємства для потреб погашення зобов'язань, а також аналізують стан і рівень кредиторської заборгованості. Рівень платоспроможності підприємства є тим індикатором, який часто слугує для потреб прогнозу можливостей поточної та перспективної фінансової діяльності власне в межах самого підприємства, а також для потенційних інвесторів - зовнішніх контрагентів. В процесі аналізу досліджують поточну й перспективну платоспроможність.

Визначення поняття ліквідності нині не є однаковим серед учених. Тому доцільним є зупинитись на найважливіших з них. Ліквідність з грецької мови «liquidus» переводиться дослівно «рідкий, плинний». Керуючись дослівним перекладом ми повністю поділяємо думку вчених, що під ліквідністю слід розуміти мобільність активів, їх здатність швидко перетворюватись із натурально-речової форми в грошову.

Взагалі, найважливішою ознакою ліквідності, на нашу думку, слід вважати перевищення наявних обортових активів над короткостроковими зобов'язаннями. Разом з тим, рівень ліквідності при цьому має доповнюватись результатами аналізу частки неліквідів та простроченої дебіторської заборгованості в обортових активах підприємства. Йдеться про зменшення обсягу обортових активів на суми неліквідів та безнадійної дебіторської заборгованості. Інакше кажучи порівнянність обсягу обортових активів та короткострокових зобов'язань в процесі аналізу ліквідності потрібно обов'язково доповнити дослідженням структури активів, оскільки від ступеня їх ліквідності значною мірою залежить платоспроможність підприємства.

Досліджуючи платоспроможність підприємства слід зазначити, що вона є динамічною й мінливою категорією. Зокрема, повернення значних обсягів заборгованості підприємства може призвести до переведення його з категорії неплатоспроможних в платоспроможну. В зв'язку з цим оцінка платоспроможності передбачає поділ її на випадкову, тимчасову, тривалу та хронічну. Часто для потреб

пом'якшення виникнення ймовірної неплатоспроможності на підприємстві формують страхові запаси грошових коштів, які можуть бути використані у випадку виникнення фінансових труднощів.

Важливим під час фінансового аналізу платоспроможності є встановлення причин, що знижують її. Найбільш часто чинниками, що спричиняють до фінансових труднощів на підприємстві є: понаднормоване вилучення коштів у дебіторську заборгованість, формування понаднормованих запасів, які тимчасово не мають джерел фінансування, недовиконання обсягів виробництва та реалізації продукції (виконаних робіт, послуг), зростання собівартості та невиконання плану прибутку, що може призвести до недостачі власних джерел фінансування.

Низький рівень платоспроможності може бути також результатом безгосподарності підприємства.

Ліквідність, як одна з найбільш важливих якісних характеристик діяльності підприємства значною мірою залежить від складу активів в структурі яких є елементи, що мають неоднакову ступінь ліквідності.

Залежно від сформованої ступені ліквідності статті активу балансу умовно поділяють на чотири групи:

До першої групи (A_1) відносяться абсолютно ліквідні активи. Сюди включають грошові кошти та короткострокові фінансові вкладення.

Другу групу формують активи (A_2), що швидко реалізуються. Сюди належать: готова продукція, відвантажені товари й дебіторська заборгованість.

Третя група (A_3) включає активи, що повільно реалізуються: виробничі запаси та незавершене виробництво.

До четвертої групи відносяться основні засоби, нематеріальні активи, довгострокові вкладення та незавершене будівництво (A_4). З приведенного переліку видно, що всі перераховані активи потребують певного періоду часу для реалізації.

Зазначимо, що ліквідність кожної з приведеної груп активів залежить від низки чинників, зокрема: своєчасності відвантаження продукції, попиту на продукцію та її конкурентоспроможність, ціни реалізації, форм розрахунку, місця знаходження покупців та їх платоспроможності, оформлення та швидкості платіжного документообороту в банках, довіри між покупцем і виробником, умов надання кредитів і позик покупцям тощо. Кожний із приведених факторів повинен стати предметом дослідження аналітика.

Фінансовий аналіз активів підприємства при дослідженні ліквідності та платоспроможності підприємства здійснюється одночасно з короткостроковими пасивами. Зважаючи на те, що в складі короткострокових пасивів є зобов'язання різного ступеня строковості, то оцінку ліквідності здійснюють шляхом зіставлення певних елементів активу з елементами пасиву. В зв'язку з цим усі зобов'язання підприємств приводяться залежно від строковості їх погашення. При цьому виокремлюють чотири групи пасивів.

Перша група (Π_1) – найбільш термінові зобов'язання, в які включають кредиторську заборгованість та кредити банку по яких наступив термін сплати.

Друга група (Π_2) – середньострокові зобов'язання до складу яких включають короткострокові кредити банку.

Третя група (Π_3) – включає довгострокові зобов'язання (довгострокові кредити банку та позики).

Четверта група (Π_4) – власний капітал підприємства, акціонерний, що знаходиться постійно в підпорядкуванні суб'єкта діяльності.

Необхідно зазначити, що приведені групи активів і пасивів тісно між собою взаємопов'язані і тому фінансовий аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства потрібно проводити в таких напрямках (рис. 1)

Рис. 1. Взаємозв'язок статей активу та пасиву балансу

Слід зазначити, що від рівня, обсягу та співвідношення груп статей активу та пасиву залежить ліквідність балансу. Зокрема, прийнято вважати баланс абсолютно ліквідним за умови: $A_1 \geq P_1$; $A_2 \geq P_2$; $A_3 \geq P_3$; $A_4 \leq P_4$.

За умови, що перші три нерівності ліквідності виконуються, тобто поточні активи перевищують поточні зобов'язання, то виконується також остання нерівність $A_4 \leq P_4$.

Йдеться про те, що нерівність $A_4 \leq P_4$ має балансуєчий характер і підтверджує, що підприємство має в наявності власні обортові кошти і зможе дотримуватись мінімальної умови фінансової стійкості. У випадку, коли одна із трьох нерівностей порушується, то баланс не є абсолютно ліквідним. Якщо ж ліквідність балансу є такою, що в результаті погашення строкових зобов'язань залишаються надлишкові засоби, то їх можна використати для розрахунків з банками, постачальниками тощо.

Під час аналізу ліквідності підприємства оцінюють також поточнута перспективну ліквідність. Поточна засвідчує можливість підприємства погашати свої зобов'язання на даний момент часу.

Порівнюючи повільно реалізовані активи з довгостроковими пасивами розраховують перспективну ліквідність.

Баланс ліквідності є базою для складання фінансового плану. Проаналізуємо ліквідність балансу підприємства, виходячи з інформації наведеної в таблиці 1.

Таблиця 1

Аналіз ліквідності балансу підприємства

Актив	На початок року, тис. грн.	На кінець року, тис. грн.	Пасив	На початок року, тис. грн.	На кінець року, тис. грн.	Платіжні надлишок або нестача	
						На початок року	На кінець року
1. Найбільш ліквідні активи (A_1)	577	790	1. Найбільш строкові зобов'язання (P_1)	1799	1370	-1222	-1291
2. Швидко реалізовані активи (A_2)	2173	2897	2. Короткострокові пасиви (P_2)	513	670	1660	1237
3. Повільно реалізовані активи (A_3)	3426	4771	3. Довгострокові пасиви (P_3)	579	337	2847	4434
4. Важко реалізовані активи (A_4)	4723	17714	4. Постійні пасиви (P_4)	8008	23795	-3285	-6081
Баланс	108999	26172	Баланс	10899	26172	-	-

Дані таблиці 1 засвідчують, що в цілому по підприємству поточні активи є більшими за поточні пасиви, як на початок (3285 тис. грн.), так і на кінець року (6081 тис. грн.). Порівнюючи окремі групи активів з групами пасивів можна сказати, що $A_2 > П_2$, а також $A_3 > П_3$. Приведений баланс відповідає критеріям абсолютної ліквідності. В той же час A_1 на початок року є меншим $П_1$. Отже має місце нестача платіжних коштів, яка до кінця року зростає на 69 тис. грн: з 1222 на початок до 1291 грн на кінець року. Зважаючи на зміни, що мали місце в групах активів і пасивів доцільно проаналізувати причини, що вплинули на них. Йдеться про аналіз надходження виручки від дебіторів, оскільки уповільнення надходжень за реалізовану продукцію може спричинити до зростання поточних боргів. Окремо аналізують зміни, що стосуються зростання виробничих запасів, сформованих за рахунок залучених коштів, а також дебіторської заборгованості.

Аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства доповнюють оцінкою груп активів через призму ризику. В зв'язку з цим виокремлюють групи активів з мінімальним, малим, середнім та високим ступенем ризику. Група активів мінімального ризику включає грошові кошти і короткострокові цінні папери, що швидко реалізуються.

Індикатором малого ступеня ризику є дебіторська заборгованість, запаси, а також готова продукція, що має високий попит у споживачів. До середнього ступеня ризику належать: незавершене виробництво та витрати майбутніх періодів.

В практиці фінансового аналізу до активів, що мають високий ступінь ризику відносять сумнівну дебіторську заборгованість, важколіквідні запаси готової продукції, неліквіди.

Аналіз активів підприємства за ступенем ризику слугує базою оцінки його ліквідності. Під час аналізу досліджують структуру активів виходячи з можливостей їх реалізації. При цьому визначають питому вагу кожної групи активів керуючись мінімальним і максимальним ступенем ризику вкладання капіталу. Зростання аналізованих співвідношень призводить до зниження ліквідності підприємства. Треба зазначити, що віднесення тих чи інших обортових активів до складу швидко ліквідних або важколіквідних є умовним. В кожному конкретному випадку ліквідність активів залежить від певних обставин.

Зокрема, ліквідність погіршується у зв'язку з високою ціною обортових активів, низькою якістю продукції, нерозвиненістю ринку реалізації, недостатньою роботою бухгалтерії, зокрема осіб, що відповідають за постачання та реалізацію продукції, слабкий контроль за дебіторською заборгованістю тощо.

В процесі проведення фінансового аналізу ліквідності та платоспроможності підприємства розраховують відповідні коефіцієнти. Одержані результати дають змогу оцінити ліквідність. Найбільш часто розраховують такі коефіцієнти ліквідності: коефіцієнт абсолютної ліквідності; коефіцієнт швидкої (проміжної, суворої) ліквідності; коефіцієнт поточної ліквідності; коефіцієнт критичної ліквідності. Розрахунок приведених коефіцієнтів здійснюється почерговим зіставленням окремих груп активів з короткостроковими пасивами на основі статей бухгалтерського балансу.

В процесі аналізу поточної ліквідності підприємства досліджують вплив основних факторів, що впливають на рівень цього показника. Найчастіше при цьому приймають до уваги такі чинники:

1. Умови надання та користування комерційним кредом, що часто впливають на співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості. У випадку, коли обортовість дебіторської заборгованості є вищою в порівнянні з кредиторською, то величина коефіцієнта поточної ліквідності може бути нижчою від розрахункової.

2. Управлінська діяльність виробничими запасами. Вміле налагодження взаємозв'язків з постачальниками допомагає встановленню оптимальних запасів сировини, матеріалів, інших статей запасів, що є однією з передумов зниження значення коефіцієнта поточної ліквідності без негативних результатів для фінансового стану підприємства.

3. Обортовість грошових коштів, яка може бути високою або, навпаки – низькою. Прискорення обортовості грошових коштів створює передумови зниження рівня коефіцієнта покриття. В цьому випадку оптимальність ліквідності забезпечується в результаті більш інтенсивного припливу грошових коштів завдяки поточній діяльності.